

Yangi Tug‘ilgan Buzoqlarda Uchraydigan Virusli-Bakterial Infeksiyalarining Davolash Usullari

Ergashev Nodir Baxodirovich - tayanch doktorant
Mengliyev G‘ayrat Akromovich - veterinariya fanlari nomzodi
Samarqand veterinariya medisinasi instituti Toshkent filiali

TREATMENTS FOR VIRAL AND BACTERIAL INFECTIONS IN NEWBORN CALVES

Ergashev Nodir Bahodirovich - basic doctoral student
Mengliyev Gayrat Akromovich - Candidate of Veterinary Sciences
Tashkent branch of Samarkand Institute of Veterinary Medicine

Annotatsiya: Mazkur maqola Respublikamiz viloyatlaridagi chorvachilik xo‘jaliklaridagi yangi tug‘ilgan buzoqlarda uchraydigan virusli-bakterial infeksiyalarining davolash usullari borasida ma‘lumotlar keltirilgan. Bu esa o‘z navbatida chorvachilik xo‘jaliklarida iqtisodiy samardorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Аннотация: В данной статье приведены сведения о лечении вирусных и бактериальных инфекций новорожденных телят в животноводческих хозяйствах регионов страны. Это, в свою очередь, повысит экономическую эффективность животноводческих ферм.

Summary: This article provides information on the treatment of viral and bacterial infections of newborn calves in livestock farms in the regions of the country. This, in turn, will increase the economic efficiency of livestock farms.

Kalit so‘zlar: kolibakterioz, salmonellyoz, rotovirusli diareya, sulfanilamidlar, biomitsin, terromitsin, tetratsiklin, antibiotik.

Ключевые слова: колибактериоз, сальмонеллез, ротовирусная диарея, сульфаниламиды, биомицин, терромицин, тетрациклин, антибиотики.

Keywords: colibacillosis, salmonellosis, rotovirus diarrhea, sulfonamides, biomyacin, terrormycin, tetracycline, antibiotics, treatment.

Mavzuning dolzarbligi: Respublikamizda chorvachilikni jadal rivojlantirish va rentabelli sohalardan biriga aylantirish, aholi turmush darajasini yaxshilash, ichki bozorni go‘sh, sut kabi hayotiy muhim oziq-ovqat mahsulotlari bilan barqaror to‘ldirishning muhim omili sifatida rivojlantirishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Bu borada veterinariya fani va amaliyoti oldiga chorva mollarining kasalliklariga qarshi kurashish va davolashning samarali va arzon usullarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish orqali mahsulotlar tannarxini kamaytirishga erishish kabi dolzarb vazifalar qo‘yilgan.

Yangi tug‘ilgan buzoqlar orasida sodir bo‘ladigan virusli-bakterial infeksiyalar (kolibakterioz, salmonellyoz, diplokokkoz, rotovirusli diareya) juda katta iqtisodiy zarar keltirishi muhim muammo bo‘lib kelmoqda.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi. Biz tadqiqotlarimiz jarayonining birinchi bosqichida quyidagi kasalliklarni (kolibakterioz, salmonellyoz, diplokokkoz, rotovirusli diareya) davolash usullari haqida ma‘lumotlarni yig‘dik va ushbu usullarni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha qisqacha ma‘lumotlarni keng ommaga havola etishni maqsad qildik.

Kolibakteroz yosh hayvonlarning o'tkir kechadigan yuqumli kasalligi. Asosan 1 kunlikdan 8 kunlikgacha bo'lgan hayvonlarda uchraydi. Yangi tug'ilgan hayvonlarda patogen ichak tayoqchalari oshqozon-ichak organlarini zararlab, kuchli ich ketishi bilan kechadi. Kasallikka xos belgilar: enterit, sepsis va enterotoksemik holatlar kuzatiladi. Kasallikni *E. Coli* guruhiga mansub mikroorganizmlarning asosiy vakili *Eshericha Coli* qo'zg'atadi.[2;6]

Kasallikka o'z vaqtida aniq diagnoz qo'yilgach, davolash parhezdan boshlanadi. Og'iz suti o'rniga fiziologik eritma yoki achchiq damlangan qora choyni sovutib beriladi. 1 l yuqorida qayd qilingan suyuqliklarga tovuq tuxumini aralashtirib berish yana xam foydaliroq. To'yimliligidan tashqari, lizotsim moddasiga ham boydir. Antibiotiklarni ishlatishdan avval, ajratib olingan esherixiyaning ularga sezuvchanligini aniqlab olish shart. Shundagina biz mikroorganizmga ta'sir etadigan dorilarni tanlay olamiz va davolash samarali bo'ladi. Davolash uchun sintomitsin qo'llaniladi. Birinchi marta 40 mg, keyin har 4-6 soatda 20 mg dan berib boriladi. Biomitsin, terromitsin, tetratsiklin 2-3 marta 15-20 mg dan, kolimitsin 15-20 mg, polimiktsin esa 4 mg miqdorda tavsiya etiladi. Antibiotiklarni sut bilan berish ma'qulroq. Ayrim hollarda vrachlar qo'lga yangiroq bir antibiotik tushib qolsa, darhol uni oshqozon-ichak kasalligiga qarshi qo'llay boshlashadi. Bu albatta noto'g'ri. Avval antibiotikka nisbatan mikroorganizmning sezuvchanligini laboratoriyada o'rganib, keyin qo'llash kerak. Shunday qilinmasa, davolash yordam bermaydi.[5;6]

Yurak-tomirlar faoliyatini quvvatlab turish uchun kofein, kamforalar qo'llaniladi. Antibiotiklar topilmay qolgudek bo'lsa, ayrim sulfanilamid preparatlar - sulfazol, sultsimid, disulfan, ftolazollarni ham qo'llash mumkin. Teri ostiga yoki qorin bo'shlig'iga glyukoza-tuzli eritmalarini yuborish suv-tuz almashinish jarayonini ushlab turishga yordam beradi. Professor I. G. Sharabrin tomonidan tavsiya etilgan eritma (1 l distillangan suv, 8,5 natriy xlorid, 13,0 natriy gidrokarbonat, 0,3 kaltsiy xlorid, 0,5 kaliy xlorid, 50,0 glyukoza, 0,2 kofein, 500 ming TB penitsillin) ham enteritlarda yaxshi naf beradi. Buzoqlarga 0,5-1 l och biqinga, qulun, cho'chqacha va qo'zilarga esa teri ostiga yuboriladi. Chuqur klizma qilib, ichak tozalanadi. Bulardan tashqari, qator ilmiy tekshirish institutlari va laboratoriyalari tavsiya etgan har xil preparatlar mavjud. Agar ular nazoratdan o'tib, ko'rsatmasi bilan kelib tushsa, qo'llab ko'rish kerak. Biofabrika va biotsexlarda tayyorlangan zardob hamda bakteriofaglar bo'lib, kolibakteriozda zardoblar teri ostiga yuboriladi, faglar esa ichiriladi. Davolash samarasi juda ham yuqoridir.[4;6;9]

Salmonellyoz barcha turdagi yosh hayvonlarning septik shaklida namoyon bo'ladigan, o'tkir o'tadigan yuqumli kasallikdir. Qo'zg'atuvchilari *Salmonella* avlodiga kiradi. Buzoqlar 3 – 4 haftadan 4 oylikgacha bo'lgan yoshda kasallanadi, qo'zg'atuvchisi – *S.dublin* va *S.typhimurium* lar.[2;7]

Kasal hayvonlar issiq, quruq xonaga ajratiladi va to'yimli ozuqalar bilan boqiladi. Tezroq davolashni boshlash talab etiladi. Organizmda salmonellalarni yo'qotish, uning toksinlarini neytrallash, ovqat hazm qilish va nafas olish a'zolari-ning faoliyatini o'z holiga qaytarish uchun kompleks davolash usulidan foydalaniladi. Buning uchun salmonellyozga qarshi polivalent antitoksik giperimmun qon zardobi, bakteriofag, tetratsiklin qator antibiotiklar va sulfanilamid preparatlar bilan davolanadi. Avvalo, kasaldan ajratilgan salmonellalarning ushbu antibiotiklarga sezgirligi o'rganiladi. Giperimmun qon zardobi kasallikning boshlanishida foyda beradi. Levomitsetin suv bilan 4-6 soat oraliq bilan birinchi kun 0,05 g/kg, keyin 0,03 g/kg 3-5 kun beriladi. Sintomitsin sut yoki suv bilan 1 kunda 3 marta 0,02-0,04 g/kg, xlortetratsiklin yoki terramitsin 1 kunda 3 marta 0,02 g/kg dozada beriladi. Kasallik yarim o'tkir va surunkali kechganda yuqorida berilgan antibiotiklarning biri bilan, pnevmoniyaga qarshi penitsillin streptomitsin bilan birga yoki neomitsin 100 ming TB/kg muskul orasiga yuborilsa, davolash samarali bo'ladi. Uzoq vaqt kasalga antibiotik berilsa, organizmda disbakterioz paydo bo'ladi, unga qarshi ABK, PABK, atsidofilin va vitaminlar beriladi. Pnevmoniyaga qarshi antibiotiklarni sulfanilamid preparatlar (norsulfazol, disulfan, etazol, sulfadimezin, sulfidin) bilan birga ishlatilsa, samarasi yaxshi bo'ladi. Sulfanilamidlar 0,1 g/kg doza 4 martaga bo'linib beriladi. Nitrofuranni preparatlar (furazolidon, furatsin, furadonin) sut bilan buzoqlarga 0,2-0,3 g, cho'chqachalarga 0,2 g, qo'zilarga - 0,12 g bir kunda 2-3 marta berilsa, yaxshi samara beradi.[5;7;9]

Diplokokkoz (diplokokk septisemiya, streptokokkoz) asosan yosh qishloq hayvonlarining yuqumli kasalligi bo'lib, sepsis belgilari bilan namoyon bo'ladi.

Kasallikning qo'zg'atuvchisi *Streptococcus pneumoniae* (pnevmonokokk) hisoblanadi. Infektsion yo'llari - alimentar va aerogen. Yosh hayvonlar hayotning birinchi kunlaridanoq kasal bo'lishadi. Patogen kirish joyida ko'payadi, so'ngra qon va limfa oqimi bilan tarqaladi. Streptokokklar tomonidan chiqariladigan toksinlar immunitet tizimini susaytiradi, immunitet tanqisligini keltirib chiqaradi. Kasallik o'tkir kechganda, sepsis va bo'g'inlar yallig'lanishi, yarim o'tkir va srunkali kechganda o'pka va ichaklar yalig'lanishi bilan kechadi.[1;3;9]

Davolash uchun antibiotiklar, sulfa preparatlari va sarumdan foydalanish kerak. Yosh hayvonlarga sulfanilamid preparatlarini og'iz orqali berish qulayroqdir. Sulfanilamidlar bilan davolash antibiotiklar berish yoki antidiplokkal sarum in'ektsiyalari bilan birlashtirilgan. Sulfanilamid preparatlari (norsulfazol, sulsimid, etazol va boshqalar) kuniga 1 kg hayvon vazniga 0,1-0,2 g dozada birinchi marta berilishi kerak. Kundalik doz to'rt dozaga bo'linadi. 2-3 va 4-kunlarda preparat miqdori ¼ ga kamayadi. Penitsillin, biomitsin va tetratsiklin diplokokklarga qarshi o'ziga xos dorilar bo'lib, kasallikning o'tkir septik holatlarida hamda surunkali va pnevmoniya bilan asoratlanganda ham samarali.[5;9]

Buzoqlarga mushak ichiga yuborish uchun penitsillin dozalari kuniga 3-4 marta 1 kg tirik vazniga 2-5 ming birlik; qo'zilar va cho'chqalar uchun 1 kg vazniga 3-5 ming dona. Tetratsiklin seriyasining antibiotiklari (biomisin, terramitsin, tetratsiklin va boshqalar) yosh hayvonlarga sut yoki qaynatilgan suv bilan berilishi mumkin. Terapevtik dozasi 1 kg tirik vazniga 0,01-0,02 g, kuniga 3 marta. Antidiplokokk zardobini ham kasallikning birinchi kunlaridan boshlab yuqoridagi preparatlar bilan birgalikda qo'llash kerak. Ko'rsatmalarga ko'ra, sarumni 1 kg tirik vazniga 2 ml dozada mushak ichiga yuborish tavsiya etiladi.

Rotavirus diareya - bu yosh hayvonlarning o'tkir, o'ta yuqumli kasalligi bo'lib, u ko'p miqdorda diareya, tananing suvsizlanishi, kataral yoki kataral-gemorragik gastroenteritning rivojlanishi, yangi tug'ilgan chaqaloqlarning yuqori o'limi bilan tavsiflanadi. Tabiiy sharoitda rotavirus diareyasi bilan yosh buzoqlar, asosan 14 kunligagacha ayniqsa hayotning dastlabki 2-6 kunda kasal bo'lishadi. [4;7]

Davolash asosan simptomatik usuldan foydalaniladi.[4]

Buzoqlarda rotavirus diareyani davolash uchun quyidagi maxsus tarkibdagi eritmalarni qo'llash mumkin:

- Qaynatilgan suv - 2,5 l, 96 ° etanol - 700 ml, tibbiy ichthyol - 150 g, 5%. spirtli eritma yod - 30 ml, ASD-2 fraktsiyasi - 40 ml. Oziqlantirishdan 20-30 daqiqa oldin hayvonlarga 100-150 ml dozada kuniga uch marta ketma-ket uch kun davomida qo'llang.
- Terapevtik ta'sirga og'iz suti yoki sutdan 7,5 litr, 96 ° etil spirti - 1,5 litr, me'da shirasi - 1,5 litr, furatsillin - 1,5 g, 40% qo'shilgan laktosferum aralashmasi ega. tibbiy yechim formalin - 80 ml. Oziqlantirishdan 20-30 daqiqa oldin hayvonlarga kuniga uch marta ketma-ket 100-150 ml og'iz orqali qo'llang.
- Qaynatilgan suv - 5 l, 96 ° etanol - 1,5 l, 20% propolis spirtli eritmasi - 150 ml, 5% alkogol yod eritmasi - 45 ml. Buzoqqa kuniga 100-150 ml og'iz orqali kuniga uch marta ketma-ket ovqatlantirishdan 20-30 daqiqa oldin qo'llang.

Kasallikning og'ir holatlarida va buzoqlarda tananing suvsizlanish holati kuzatilsa natriy xlorid izotonik eritmasi, 3-5% glyukoza bilan izotonik eritma va unga 0,1% eritma qo'shiladi. askorbin kislotasi Poroxovning so'zlariga ko'ra, Ringer-Lokk eritmasi, shuningdek Sharabringa ko'ra elektrolit tuzi eritmalari, tomir ichiga yoki tomir ichiga yuborish uchun 5-10 ml dozada va teri ostiga yuborish uchun 1 kg tirik vazn uchun 10-20 ml dan. Janet shprintsidan foydalanib, skapula oldida izotonik eritmalarni teri ostiga yuborish yaxshiroqdir.[8;9]

Xulosa: Yangi tug'ilgan buzoqlarda uchraydigan virusli-bakteriali infeksiyalarning davolash usullari borasida adabiyotlarni tahlil qilish va shaxsiy tadqiqotlarimiz bilan shunday xulosaga keldikki, chorvachilik xo'jalikda yangi tug'ilgan va 4-7 haftalikkacha bo'lgan yosh buzoqlarni virusli-bakteriali infeksiyalarning davolash bo'yicha ko'plab usullardan amalyotada foydalanib

keleniyotgani va bu davolash usullarini yanada takomillashtirib borilishi chorvachilik xo'jaliklarida iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. В.Н. Кисленко, Н.М. Количев, О.С. Суворина. Частная ветеринарная микробиология и иммунология. Часть.3 Частная микробиология.// М.Колос, 2007.S.75-92
2. Z.J.Shapulatoва. Mikrobiologiya. O'quv qo'llanma. //Toshkent,2013.128-131b
3. B.Sayitqulov, H.Salimov, A.Oripov, Q.Norboyev .Veterinariya mutaxasislari uchun qisqacha ma'lumotnoma. O'quv qo'llanma. //Toshkent,2015. 120-130-b
4. M.P. Parmonov, A.A. Qambarov. Epizootologiya. O'quv qo'llanma.// Toshkent,2006
5. <https://www.allvet.ru/>
6. <https://www.vidal.ru/veterinar/novosti/10329>
7. <https://uz.redfeatherfarm.org/628-symptoms-and-treatment-of-calf-salmonellosis>.
8. <https://sanatoriyru.ru/uz/pozvonochnik/rotavirusnaya-infekciya>
9. <http://zhivotnovodstvo.net.ru/veterinarnyj-spravochnik/145-infekcionnye-bolezni/1188-bolezni-molodnyaka.html>